Historia om Rotary

Rotarys historia börjar den 23 februari 1905. För att riktigt förstå bakgrund till Rotarys tillkomst måste man emellertid gå ytterligare några år tillbaka i tiden och se närmare på grundaren, Paul P Harris, hans barndom och uppväxttid samt åren före 1905.

Paul Harris föddes 1868 i den lilla staden Racine i Wisconsin vid stranden av Michigan. Hans barndom blev ganska orolig men präglade ändå hans liv på ett positivt sätt. När han var tre år, gjorde hans far konkurs. Familjen splittrades, och Paul och hans två år äldre bror Cecil togs om hand av farföräldrarna och flyttade till dem i Wallingford i Vermont. Farfadern var lantbrukare och lanthandlare och en betrodd man i den lilla staden. Här fick Paul en uppfostran som skulle sätta sin prägel på honom för hela livet. Farföräldrarna var djupt religiösa med klart uppsatta normer, hur en riktig människa skulle leva. Präglat av dessa normer blev Pauls liv dock samtidigt ett liv i frihet i en vacker och fridfull del av Amerika, som också starkt påverkade honom.

Paul började skolan i Wallingford, och då farföräldrarna märkte, att han hade gott läshuvud, fick han fortsätta sina studier. 23 år gammal tog han 1891 sin juridiska examen vid University of Iowa. Han stod då åter vid ett vägskäl, där det skulle visa sig, att han gick sina egna vägar. En av hans professorer gav de unga nyutexaminerade rådet: "Lär er något om livet, innan ni går ut i förvärvslivet och försöker hjälpa människor i en tillvaro, som ni just nu vet så litet om." Paul tog rådet ad notam. Han gav sig ut på fem vandringsår, sökte anställningar för sin försörjning - han hade ingen ekonomi att falla tillbaka på - som russinpackare på en fruktfarm, som skådespelare, som tidningsman, som cowboy, som nattportier och mycket annat. Han tog i ett par omgångar hyra på lastfartyg med boskap över Atlanten till England för att få se en ny del av världen.

När vandringstiden var över, kom han 1896 till Chicago "för att hänga upp min skylt", som han själv sade, d v s för att starta en verksamhet som advokat. Chicago var då en stad präglad av depression. En mängd affärslokaler och bostäder stod tomma. Oärlighet och korruption hörde till ordningen för dagen. Det var inte lätt att under sådana omständigheter starta en advokatbyrå, i synnerhet med den inställningen till livet och den bakgrunden som Paul hade från uppväxtåren med bestämda religiösa och moraliska normer.

Han var emellertid inte ensam om att känna sig desorienterad i den hårda miljön i Chicago. En kväll i februari 1905, närmare bestämt den 23, bjöd han in tre likasinnade vänner till sitt kontor, och man beslöt att bilda en klubb för att stödja varandra i affärslivet och samtidigt kunna umgås i trevlig samvaro. De tre andra var kolhandlaren Silvester Schiele, gruvingenjören Gustavus E Loehr och skräddaren Hiram Shorey. Den lilla klubben växte snabbt, men man höll styvt på att det skulle finnas endast en företrädare för varje yrke. Man roterade mellan varandras arbetsplatser med sammanträdena, och så uppstod namnet Rotary.

Paul Harris hade själv ingen funktion i den unga klubben under de båda första åren, även om han låg bakom dess organisation, men tredje året valdes han till president, och då satte han upp tre mål, nämligen att få in ytterligare medlemmar i klubben, att skapa liknande klubbar i andra städer och att få i gång samhällstjänst som en viktig aktivitet. Den första tiden hade klubbens syfte varit dels att föra samman likasinnade för att bättre stå emot det hårda livet i Chicago, dels att stödja varandra i yrkesverksamheten, så att klubbens medlemmar åtminstone t ex köpte sitt kol hos kolhandlaren, sydde sin kostym hos skräddaren etc. Nu när klubben nått en större omfattning, ansåg Paul tiden mogen för nästa steg. Man skulle tjäna inte bara varandra utan även det samhälle

där man levde. Detta var något helt nytt i en stad av Chicagos karaktär, där man dittills bara tänkt på sig själv och där blotta tanken på att man oegennyttigt skulle tjäna någon annan var helt främmande. Så tog det första objektet i samhällstjänsten form i det att man uppförde en offentlig toalett, som överlämnades till staden, en fullständig innovation!

Paul lyckades även med sitt andra mål. 1908 bildades klubb nr 2, i San Francisco. Så var då även den yttre utvecklingen i gång, dock efter hårt arbete. Paul hade föga hjälp av kamraterna i Chicago-klubben, som tyckte att det räckte med denna enda klubb där. Det dröjde ända till 1972, innan Chicago fick sin andra klubb, O'Hare. Det fanns för många "tvivlande Thomasar", som Paul själv sagt. Då gäller det bara att göra det Thomas tvivlade på och på det viset övertyga honom. Därför arbetade han själv intensivt med alla de kontakter han fått under sina år vid universiteten och under sina vandringsår.

Rotary blir internationellt

1909 tillkom ytterligare 4 klubbar i USA, och 1910 blev Rotary internationellt genom att en klubb bildades i Winnipeg i Canada. Samma år hålls den första årkongressen, i Chicago, då det i allt fanns 16 klubbar med 1500 medlemmar. Ett knappt 100-tal rotarianer deltog i denna första kongress, då Paul Harris valdes till organisationens första president och Chesley "Ches" Perry till dess första sekreterare. Om honom har Paul sagt, att om han själv av somliga sagts vara Rotarys arkitekt, var Ches dess byggmästare. Ches kom att stå kvar som sekreterare, sedermera generalsekreterare, i Rotary International ända till 1942.

1911 togs steget över Atlanten genom tillkomsten av klubbar i Dublin och Belfast på Irland och i London. Samma år startades en gemensam tidskrift, The National Rotarian, som följande år fick sitt nuvarande namn The Rotarian. Nu präglades även mottona "Service above self" och "He profits most who serves best".

Paul Harris var president två år i Rotary International, 1910-12. Efter 1912 har presidenterna tjänstgjort endast ett år vardera.

Första världskriget stoppade utbredningen till nya länder, om man undantar Kuba, där en klubb bildades 1916 i Havanna, vilken sedan upphört liksom övriga klubbar där. Tillväxten i redan etablerade länder fortsatte emellertid, så att man efter krigets slut kommit upp till 500 klubbar med 45 000 medlemmar. Nu fortsatte även utbredningen till nya länder och kontinenter: 1919 Filippinerna och Argentina, 1920 Japan, 1921 Frankrike, Australien, Nya Zeeland och Spanien. Rotary förbjöds i Spanien under Franco-regimen. Sedan gick utvecklingen i rask takt fram till andra världskriget, vid vars början det fanns närmare 5 000 klubbar med över 200 000 rotarianer i 77 länder. Andra världskriget innebar ett nytt stopp i utbredningen till nya länder, och även den interna utvecklingen bromsades upp. Tio länder i Östeuropa försvann ur Rotary under andra världskriget, nu bakom järnridån, förutom de temporärt uteslutna Tyskland och Spanien. Däremot gjorde rotaryklubbar i andra krigshärjade länder uppmärksammade insatser på hemmafronten.

Efter de dramatiska politiska förändringarna i Central- och Östeuropa under 1989, särskilt dess andra hälft, har i dessa områden Rotary kunnat återvända till alla de länder och stater i vilka rotaryklubbar fanns före andra världskriget. Härutöver har även klubbar kunnat bildas i det forna Sovjetunionen, där Rotary aldrig tidigare funnits. De första klubbarna i de nya länderna och staterna tillkom i juni 1989, nämligen i Budapest och Warszawa.

Vid utbredningen av Rotary till dessa nya länder har Rotary Internationals styrelse utsett och auktoriserat några Rotarydistrikt att vara värddistrikt. Sålunda var det svenska distriktet 2390 värddistrikt för Polen, som fr o m 1 juli 1997 bildar eget distrikt. Distrikt 2410 har fått ansvaret för utvecklingen av Rotary i Lettland.

Till Norden kom Rotary på 1920-talet i två etapper. 1921 registrerades Köpenhamn Rk och 1922 Oslo Rk. Det finns en intern diskussion mellan de båda klubbarna i Official Directory. 1926 kom först Stockholm Rk till och senare under året Helsingfors Rk. 1934 bildades Reykavik Rk. Vår del av världen har under åren utvecklats till den rotarytätaste, om man tar hänsyn till folkmängden. I juli 1997 hade Rotary International 28 736 klubbar som medlemmar. Klubbarna finns i 521 distrikt och 157 länder och 34 geografiska områden, och den samlade siffran för all världens rotarianer var 1 213 748. Det är förvisso en utveckling, som Paul Harris 1905 inte hade kunnat drömma om, även om han var visionär i sitt agerande. Utvecklingen visar organisationens inneboende styrka.

Rotary blev förebilden för andra serviceklubbar; 1915 bildades, också i USA, Kiwanis International, 1917 Lions International, som i dag är störst av alla liknande organisationer, medan Rotary kommer därnäst.

Rotary i arbete

Innan vi lämnar den ursprungliga historieskrivningen, är det värt att citera var The Houston Chronicle skrev 1919 efter ett besök av Paul Harris: "He organized a strange kind of club, from which men get nothing but actually pay for the privilege of doing good". Hur har då Rotary levt upp till detta höga betyg? Ganska snart länkade man in verksamheten längs de fyra verksamhetsgrenarna: klubbtjänst, yrkestjänst, samhällstjänst och internationell tjänst. Men det gällde att ge substans åt dem, och rörelsen är klubbarna, vilka inom vissa bestämda ramar lever ett liv, som är påverkat av olika lagar, sedvänjor, ekonomiska förutsättningar och annat som skiljer ett land från ett annat. Inom rotary liksom i all annan mänsklig verksamhet märker man emellertid tydligt en sak; det är initiativrika och starka ledare som satt sin prägel på utvecklingen.

Rotary Foundation tar form

Vid årskongressen i Atlanta 1917 föreslog den då avgående presidenten Arch Klumph att man skulle bilda en fond för undervisningen och välgörenhet "i det godas tjänst i världen", som motiveringen något svävande löd. Fonden startades och ombildades 1928 till en stiftelse med en styrelse på fem personer. 1931 registrerades den som en ideell förening i staten Illinois i USA, vilket var erforderligt för att man skattemässigt riktigt skulle kunna hantera de medel som flöt in. Rotary Foundation hade fått sin yttre form och organisation men än så länge var det inte stort mer. Visserligen flöt medel in till stiftelsen, men det skulle dröja hela 30 år, innan tillflödet blev anmärkningsvärt. I januari 1947 dog Paul Harris, och styrelsen för Rotary International uppmanade då klubbar världen över att lämna bidrag till Rotary Foundation för att hedra Paul Harris minne. Bet blev ett omedelbart och kraftigt gensvar på denna uppmaning, som gjorde det möjligt för stiftelsens styrelse att det året dela ut 18 stipendier för ett års akademiska studier i främmande land. Så började ett segertåg för denna Rotarys mest uppmärksammade verksamhet. Utan att gå in på alltför många detaljer (Rotary Internationals viktigaste program Rotary Foundation behandlas utförligt i kap 5) kan dock nämnas, att 1965 kom de nya programmen för studiegruppsutbyte (GSE) och matchande anslag (Matching Grants). Senare har tillkommit stipendier för journalister,

för lärare för handikappade och för akademiska lärare. De årliga frivilliga bidragen från rotarianer världen över pendlar numera runt US$ 70 milj. På 50 år räknat från 1947 har stiftelsen delat ut US$ 765 milj för sina olika program och har i dag världens största privatfinansierade utbildnings- och humanitära program.

Rotary Foundation (vars fullständiga namn är The Rotary Foundation of Rotary International) har under senare år använts för olika centralt organiserade insamlingsaktiviteter. Inför Rotarys 75-års jubileum 1980 startades en kampanj, kallad 3 H (hälsa, hunger, humanitet), som gav cirka US$ 8 miljoner i bidrag från rotarianer. Med hjälp av dessa bidra startade man bl a en vaccinationsverksamhet i u-länder, som 1986 fortsatte i den största kampanj som hela rotaryvärlden någonsin varit inblandad i, PolioPlus, en kampanj för att rädda liv. Efter samråd med Världshälsoorganisationen, WHO, och Förenta nationernas barnfond, UNICEF, har Rotary åtagit sig att främst bekosta poliovaccin men även andra vacciner mot barnsjukdomar och även att medverka till vaccinerings genomförande. Insamlingens mål var minst US$ 120 miljoner, vilket skulle vara tillräckligt för att betala allt poliovaccin. 150 milj barn föds årligen i utvecklingsländerna, en siffra som antyder projektets enorma proportioner.

För att rätt motsvara vad Paul Harris en gång ville och som löpt som en röd tråd genom Rotarys aktiviteter alla år bedriver emellertid de enskilda klubbarna en verksamhet av mindre spektakulärt slag. Där tar aktiviteterna sikte på de sociala förhållandena som gäller i olika länder, men även i länder som Sverige, där samhället tagit hand om större delen av den sociala omvårdnaden, finns oändligt mycket att göra, som inte bara har med pengar att göra. Den personliga omsorgen har alltid stort utrymme för en verksamhet.

Svenska fonder

I Sverige har vi sedan 1968 U-fonden (Svenska rotarianers fond för internationellt utvecklingsarbete). Denna stiftelse, liksom Kurt Belfrages Minnesfond, som tillkom 1951, och Rotarys jubileumsfond 86 bör kunna fortsätta att väcka svenska rotarianers uppmärksamhet och intresse och förmå dem att lämna frivilliga bidrag.

Ungdomsverksamhet

Ett program, som under de senaste årtiondena tagit fart, är ett organiserat utbyte av skolungdomar. De svenska distrikten har en gemensam organisation, vars verksamhet beskrivs i ett annat avsnitt av handboken. Att unga människor får bo i familjer i främmande land, gå i skola där och leva tillsammans med jämnåriga, b etyder för den enskilde en utveckling och mognad, som man ej kan få hemma i den vanliga miljön. Och för förståelsen mellan länder och folk betyder denna mångfald av trådar från individ till individ mycket.

Rotary har också knoppat av två ungdomsorganisationer, som stöds av rotaryklubbar både vid tillkomsten och även senare i sitt arbete, nämligen Interactklubbar för ungdomar i åldern 14-18 år och rotaractklubbar för ungdomar mellan 18 och 30 år.